

7/8536

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.03/1642/3804
Konu : Yazılı soru önergesi

30.07/2009

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı ifadeli, 25/06/2009 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-14221 sayılı yazı.

İlgi yazınız ekinde alınan, İzmir Milletvekili Abdurrezzak Erten tarafından Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/8536 Esas No.lu soru önergesine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99. maddesi uyarınca hazırlanan cevap örneği iki nüsha halinde ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Sadullah ERGİN
Bakan

EK:
Soru önergesi cevabı (2 adet)

DAĞITIM:
Gereği:
TBMM Başkanlığına

Bilgi:
Başbakanlığa

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.03/1641/3803

30.07/2009

Konu : Yazılı soru önergesi

Sayın Abdurrezzak ERTEN
İzmir Milletvekili
T.B.M.M.

Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/8536 Esas No.lu soru önergesinin cevabı aşağıda sunulmuştur.

A) 1957 yılında yürürlüğe giren 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun çek kullanımına ilişkin hükümleri, Cenevre Anlaşmasına uygun olarak düzenlenen İsviçre Borçlar Kanunundan esinlenerek düzenlenmiştir.

6762 sayılı Kanunun Kıymetli Evrak Kitabında yer alan çek hukukuna ilişkin hükümlerin uygulamasında karşılaşılan tereddütlerin giderilmesi, çek kullanımında görülen bazı kötüye kullanımların ve karşılıksız çek verilmesindeki artışların önlenmesi; çek kullanımı hakkındaki esasların, çek hamillerinin korunmasına dair tedbirlerin ve uygulanacak müeyyidelerin belirlenmesi amacıyla 1985 yılında 18 maddeden oluşan 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun” kabul edilmiştir.

3167 sayılı Kanunda, 26/02/2003 tarihli ve 4814 sayılı Kanunla köklü ve etkisi geniş düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar, reform olarak adlandırılmasa bile, sistem değiştirici niteliktedir. 4814 sayılı Kanunla, 3167 sayılı Kanunun 17 maddesi yeniden kaleme alınmış, bankaların sorumluluğu, çek defterlerinin bastırılması, ibraz ve ödeme, hesaben tesviye, ihtar, düzeltme hakkı, bankanın sorumlu olduğu tutar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıncı ilân edilecek hususlar, tebligat adresi ve cezalara ilişkin hükümler eskisinden farklı bir şekilde düzene bağlanmıştır.

1985 yılında kabul edilen 3167 sayılı Kanunun karşılıksız çek keşide etme suçunu düzenleyen 16. maddesinde, keşide edilen çekin karşılıksız çıkması hali objektif sorumluluk olarak düzenlenmiş, bu suç için hapis cezası öngörülmüştür.

Çağdaş ceza hukukunda, ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve çeşitlenmesi sonucu bu ilişkilerden doğan ve netice itibarıyla cezaî müeyyideyi gerektiren eylemlere hürriyeti bağlayıcı cezanın başvurulacak en son çare olarak öngörülmesi, “ekonomik suça ekonomik ceza” ilkesinin doğmasına yol açmıştır. Bu nedenle, 4814 sayılı Kanunla değiştirilen 3167 sayılı Kanunun 16. maddesinde, keşide edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde, bu suçu ilk defa işleyenler için çek bedeli tutarı kadar nispî para cezası verilmesi düzenlenmiştir. Böylece ekonomik kriz, hata, unutmama ve benzeri nedenlerle bu suçu ilk defa işleyenler, en azından hapis tehdidinden uzak tutulmuştur.

Ancak, çeke olan güvenin zaafa uğratılmaması ve cezada etkinliğin artırılması bakımından, bu suçtan mükerrirler hakkında hapis cezası verilmesi ayrıca hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme yapılırken fiilin sahtecilik veya dolandırıcılık gibi suçlarla ilgili boyutu saklı tutulmuştur.

3167 sayılı Kanunun 16. maddesinin birinci fıkrasının, Anayasanın 38. maddesinin sekizinci fıkrasındaki “Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.” hükmüne aykırı olduğundan bahisle Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvurulması üzerine, Anayasa Mahkemesi 11/12/2002 tarihli Kararında, Türk Ticaret Kanununda kambiyo senetleri arasında düzenlenen çekin, temel ilişkide bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, kambiyo hukukuna özgü özel bir havale olduğu; hatır senetlerinde olduğu gibi, taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisinin

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

bulunmadığı veya temelde yer alan sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda da çekin başlı başına borç kaynağı biçiminde ortaya çıkabildiği; ayrıca, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir borç için dahi çek keşide edilebildiği; çeki elinde bulunduran hamilin, keşideci ile lehdar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan bir alacağı değil, doğrudan doğruya çekten doğan bir hakkı iktisap ettiği; bu durumda, çek ilişkisinin bizzat sözleşme olmadığı gibi, çekin temelinde her zaman bir sözleşmenin bulunmasının da zorunlu olmadığı; çekin temelde sözleşmeden bağımsız olarak kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havale olduğu tespitleriyle, hükmün Anayasanın 38. maddesinin sekizinci fıkrasına aykırı olmadığına karar vermiştir.

B) 3167 sayılı Kanun, çeki güvenilir bir ödeme aracı hâline getirmeyi amaçlamıştır. Ancak, umut edilenin aksine, karşılıksız çek suçunun özel olarak düzenlenip suçun oldukça uzun bir hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılması caydırıcı olmamış, aksine piyasada karşılıksız çek miktarı artmış ve ceza davaları önemli rakamlara ulaşmıştır. Kanundaki, bildirme, duyuru ve ihtarlarla ilgili maddeler işlem sayısını artırmış, hükümler tam işleyememiş, bunlar ceza hükümlerinin gereği gibi uygulanmasını çoğu kez engellemiştir. 3167 sayılı Kanunun, karşılıksız çekin cezalandırılmasına ilişkin 16. maddesinin, yirmi yıl içinde üç defa değiştirilmesi ve üç kez de Anayasa Mahkemesinin incelemesine konu olması, sisteme yönelik eleştirileri artırmış, şüpheleri güçlendirmiştir. 4814 sayılı Kanunla yapılan köklü değişikliklere rağmen ilgili kurumlardan, Cumhuriyet savcılarından, mahkemelerden ve Yargıtay'dan gelen şikâyetler yeni kanun hazırlanması düşüncesinin ağırlık kazanmasına sebep olmuştur. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlüğe girmesi de dikkate alınarak, yürürlüğe giren temel kanunlar ve ceza mevzuatına uyumun sağlanması amacıyla, Bakanlığımızca 16/12/2005 tarihli "Olur"la, üniversite öğretim üyeleri, Yargıtay üyeleri, Maliye Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye Bankalar Birliği temsilcileri ve Bakanlığımız görevlilerinden oluşan Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Çalışma Grubunun yaptığı toplantılar sonunda hazırlanan yeni "Çek Kanunu Tasarısı" taslağı Bakanlığımızca 15/09/2006 tarihinde 59 ayrı yere görüş için gönderilmiş, ayrıca Bakanlığımız internet sitesinde de yayımlanarak kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

Bakanlığımızca oluşturulan Çalışma Grubu, 3167 sayılı Kanundan farklı bir felsefeyi temel almış, değişik düşünceler ve yaklaşımların ürünü olan ve sadece çek hamillerini değil, genel olarak piyasayı, ticaret dünyasını ve kamuyu korumayı amaçlayan bir Tasarı hazırlamayı hedeflemiştir.

Tasarı, çek hamilini, sadece karşılıksızlığa ve hesabın sahteliğine karşı korumakla yetinmemiş; keşidecinin hukuka aykırılıkları, perdelemeleri, başkasının arkasına gizlenmeleri, kısaca hileleri karşısında da hamilleri ve piyasayı gözetken hükümlere yer vermiştir.

Tüzel kişilere, özellikle ticaret şirketlerine ilişkin ödeme ve tahsil işlemlerinin, şirketle ilgili olan veya olmayan gerçek kişilerin hesapları üzerinden yürütülmesi, çek hesabının tüzel kişiye ait olması hâlinde, bu tüzel kişi adına çek karşılığını süresi içinde bankada hazır tutmakla yükümlü kişinin belirli olması, şirketten ayrılan kişinin bu hususta sorumlu tutulmaması, nihayet çeki tüzel kişi adına düzenleyen kişinin adı ve soyadının çekten anlaşılması da Tasarının amaçları arasındadır.

Bunların yanında, hamiline çeklerin kayıt dışı ekonominin etkin araçlarından biri olmasının önlenmesi ve çekin, karaparanın aklanmasında ve terörün finansmanında kullanılmaması da Tasarının dikkate aldığı ve çözmeye çalıştığı sorunlardandır.

Bu çerçevede Tasarıyla; çekin güvenli bir ödeme aracı olarak itibar kazanmasının sağlanması ve bir ödeme aracı olduğunu belirleyici hükümlere yer verilmesi; bankaların çek hesabının açılması sırasında yaptıkları araştırmaların derinleştirilmesi, kimlik ve vergi numarası dışında, kişinin tacir olup olmadığının açıklığa kavuşturulması, hesap açtırmak isteyen kişiden yazılı bir beyan alınması, bu beyanda kişinin, sicil numarasını, engel hâli bulunup bulunmadığını, tüzel kişilerde çekin bedelini tahsile amade tutacak kişinin kimler olduğunu ve benzeri hususları belirtmesinin sağlanması; Türk piyasasında ödemelerin yoğunlukla nakit olarak yapılması ve dolayısıyla genel ekonominin bundan zarar görmesi nedeniyle sağlıklı çek kullanımına yönelik

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

önlemlerin alınması; hamiline çekin, kayıt dışı ekonominin bir aracı olmaktan çıkarılması; tüzel kişinin işlemlerinin bir gerçek kişinin çek hesabı üzerinden yürütülmesinin engellenmesi; karaparanın aklanması ile terörün finansmanında, çekin rol oynamasına engel olunması için çek hesabının açılmasında ve hamiline çekte yeni yaklaşımların benimsenmesi; çekle ilgili düzenlemelerin Türk Ceza Kanunu ile uyumlu hâle getirilmesi; ceza hükümlerinin yoruma açık bırakılmamasının sağlanması; karşılıksız çekle mücadelenin ağır hapis cezaları ile önlenemediğinin anlaşılması nedeniyle, suçu önleyici diğer önlemlerin getirilmesi; düzeltme hakkının Türk Ceza Kanununa uygun olarak etkin pişmanlık şeklinde yeniden düzenlenmesi; çek defterlerinin ve yapraklarının geri verilmesinin yeniden düzenlenmesi; kullanılmış, hâlen dolaşımda olan çeklerin kimlere verildiğinin ve keşide tarihlerinin belirtilmesi amaçlanmıştır.

Tasarıda, tacir olan kişi ile tacir olmayan kişinin düzenleyeceği çeklerin, birbirinden ayrı olacak ve açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılacağı da öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle, çekte olan güvenin artırılması; kayıt dışı ekonominin kayıt ve denetim altına alınmasına destek olunması; şirket temsilcilerinin kendi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla şirket çeki düzenlemesinin önlenmesi; şirket işlemleri için gerçek kişilerin hesaplarından çek keşide edilmesinin önlenmesi ve şirketlerin kendi işgal alanları çerçevesinde çek keşide etmesinin sağlanması istenmiştir. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, tacir sıfatını haiz tüzel kişiler, örneğin bir anonim şirket veya bir limited şirket adına düzenlenecek olan bütün çekler ancak tacir çeki olabilecektir.

Tasarıda hamiline düzenlenecek olan çeklere ilişkin olarak da yeni düzenlemelere yer verilmiştir. Hamiline düzenlenecek olan çek yaprakları, diğer çek defterlerinden açıkça ayırt edilebilecek farklı renk ve boyutta olacak şekilde bastırılacak ve sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılacaktır. Hamiline düzenlenecek çeklerde, hamiline çek defteri yapraklarının kullanılması gerekecek ve çek yapraklarının üzerinde "hamiline" ibaresi matbu olarak yer alacaktır. Kayıt dışı ekonomiyle mücadele ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanan bu hükümlerin sonucu olarak da, hamiline çek hesabının hareketlerinin dönemsel olarak Gelir İdaresi Başkanlığına bildirilmesi öngörülmüştür.

Tasarının yeniliklerinden bir diğeri de, çekle işleyecek hesaplarda bankaların gösterecekleri özen hükümlerinin ve bu hükümler bağlamında bankaların sorumluluklarının yeniden düzenlenmesidir. Tasarıda, bir taraftan piyasanın güvenlik içinde çalışabilmesi, diğer taraftan da karaparanın aklanması ve terörün finansmanı ile mücadele anlayışıyla yeni düzenlemeler öngörülmüştür.

Tasarıda bankaların bildirim yükümlülüğüne ilişkin özel düzenlemelere de yer verilmiştir. Hamiline çek hesabı sahiplerinin açık kimlikleri, adresleri, vergi kimlik numaraları, bu hesaplardan ödeme yapılan kişilere ait bu bilgiler ile bu kişilere yapılan ödemelerin tutarları ve üzerinde vergi kimlik numarası bulunmayan çeklere ilişkin bilgiler, ilgili bankalar tarafından, dönemler itibarıyla, Gelir İdaresi Başkanlığına elektronik ortamda bildirilecektir.

Tasarıya göre, tacir tüzel kişi veya onun faaliyetleri ile ilişkilendirilmek kaydıyla, tüzel kişinin gerçek kişi ortakları, ortakların ilgili bulunduğu veya tüzel kişinin veya ortaklarının etkisi altında bulundurduğu gerçek kişiler ile tüzel kişinin yönetim organında görev alan veya temsilcisi sıfatını taşıyan gerçek kişiler adına açılmış olan çek hesapları, tacir tüzel kişiye ait çek hesapları olarak kabul edilecektir. Bu itibarla, söz konusu ilişkinin varlığına yönelik emarelerin bulunması hâlinde, hesabın bulunduğu banka şubesi, durumu Gelir İdaresi Başkanlığına bildirecektir. Bankalar, hamiline çek defteri yaprağını kullanmadan hamiline çek düzenlendiğini tespit etmeleri hâlinde, mevcut delilleriyle birlikte durumu, tespit tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Cumhuriyet savcılığına ve Gelir İdaresi Başkanlığına bildirmekle yükümlü olacaklardır.

Çek hesabı açılmasını veya mevcut hesaptan çek defteri verilmesini isteyen kişi, her defasında tacir olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususunda bankaya yazılı beyanda bulunacaktır.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Ceza tayin edilirken, 3167 sayılı Kanunda çek bedeli esas alınırken, Tasarıda çekin karşılıksız kalan miktarı esas alınmış; bankaların mevcut sorumluluk miktarı korunmakla birlikte, yeni yaptırım sistemine uygun hale getirilmesine yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

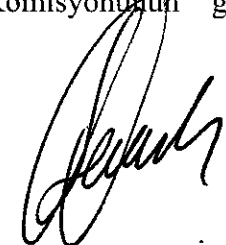
3167 sayılı Kanunun uygulamasında, bir tüzel kişi adına çek düzenleyen gerçek kişinin kimliği çoğu zaman çek yaprağı üzerindeki bilgilerden anlaşılamamaktadır. Bu nedenle bazen, ilgili tüzel kişi, adına düzenlenen çeki sahip çıkmamaktadır. Bu durum, çekin karşılıksız çıkması hâlinde, yaptırım uygulanmasına engel teşkil edebilmektedir. Bu sakıncanın önüne geçebilmek için, tacir olsun veya olmasın, bir tüzel kişi adına çek düzenleyen gerçek kişinin ad ve soyadının düzenlenen çek üzerinde açıkça yazılmasını sağlamaya yönelik düzenleme de yapılmıştır.

Tasarıda ayrıca, çek hesabı sahibinin gerçek kişi olması halinde, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci olarak tayin edemeyeceğine ilişkin hükme de yer verilmiştir.

Karşılıksız çeklerle ilgili olarak ceza sorumluluğu da Tasarıda yeniden düzenlenmiştir. Suçun karşılığında ceza olarak sadece adli para cezası öngörülmüştür. Bu ceza, 1500 güne kadar adli para cezası olarak belirlenmekle birlikte, sonuçta hükmedilecek adli para cezasının miktarı, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktır. Yani, 3167 sayılı Kanunda yaptırım, 80.000 TL'den fazla olmamak kaydıyla çek miktarı olarak belirlenmişken yeni Tasarıda yaptırım, çekin karşılıksız kalan kısmıyla sınırlı olarak belirlenmiş ve böylece hakkaniyete uygun bir çözüme gidilmiştir.

C) Kanunlaşması sağlanmak üzere 11/03/2009 tarihinde Başbakanlığa sunulan Çek Kanunu Tasarısı, Başbakanlıkça 08/05/2009 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Adalet Komisyonuna sevk edilen ve Adalet Komisyonu tarafından oluşturulan Adalet Alt Komisyonunda görüşülen Tasarı üzerinde Alt Komisyon Raporu hazırlanmış olup, Tasarı halen Adalet Komisyonunun gündeminde bulunmaktadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Sadullah ERGİN
Bakan